Gereformeerd Tijdschrift.

Tiende Jaargang. **Aflev. 9, Januari 1910.**

Adres der Redactie: Ds. G. DOEKES te *Nieuwdorp* (Zeel.)

HET GELOOF (BIJ AUGUSTINUS).

Reeds is uit de vorige aanhalingen gebleken, hoe Augustinus etterdaad de Roomsche leer van geloof en gerechtigheid voor od heeft voorbereid, wijl hij betoogde, dat het geloof is de nvang van de gerechtigheid voor God, welke door de liefde ordt gewrocht en geopenbaard.

In die richting heeft de Reformatie Augustinus niet gevolgd kon zij hem niet volgen. Toch blijft ook zelfs op dat punt et werk van Augustinus voor ons hierom aantrekkelijk, wijl hij het werk des menschen alle onafhankelijkheid van het schepl buitensloot en de Souvereiniteit van God zonder ontwijken den voorgrond plaatste.

Het was en bleef dan toch God, die den mensch bewerkte t het volbrengen van dien Goddelijken wil.

In den eersten tijd, zoo zegt hij zelf, nam hij wel over de kwerf uitgesproken gedachte, dat het geloof in het gepredikte oord was niet uit den mensch zelven; ja in zijne „de praedesnatione sanctorum" verhaalt hij, dat hij toen leefde onder den druk van Cyprianus, die het uitsprak: „wanneer er niets is van ns, zoo valt er ook in niets te roemen".

Later zag hij den verkeerden zin dier woorden en stelde hij et beslistheid in alles op den voorgrond de werkzaamheid ods, ook in de gerechtigheid des menschen.

Niet zonder schoonheid van vorm en taal spreekt hij over die enade in de werking van geloof, hope en liefde in zijn „Liber e spiritu et littera, 56": „Dit is het geloof, waaruit de rechtaardige leeft; dit is het geloof, waardoor geloofd wordt in em, die den goddelooze rechtvaardigt; dit is het geloof, waaroor de roem wordt buitengesloten en wel zóó, dat òf ver-

dwijne hetgeen, waardoor wij roemen zouden in onszelven, uitblinke, waardoor wij roemen in den Heere.

Dit is het geloof, waardoor verkregen wordt de rijkdom c Geestes, waarvan gezegd wordt: want wij verwachten door d Geest uit het geloof de hope der rechtvaardigheid *(Gal. 5:* Waarvan gewis hier kon gevraagd worden, of hier de hope d rechtvaardigheid genoemd wordt, waardoor de rechtvaardighe hoopt of die hope, waardoor de rechtvaardigheid zelve ve wacht wordt; want de rechtvaardige, die leeft uit het gelo verwacht gewisselijk het eeuwige leven en insgelijks het gelo dat hongert en dorst naar de gerechtigheid vordert daarin dc de vernieuwing van den inwendigen mensch van dag tot d en hoopt daarmede verzadigd te worden in het eeuwige lev waar geschieden zal datgene, wat in den psalm wordt geze van God: Die uwe begeerte verzadigt met het goede.

Dit is het geloof, waardoor zalig worden zij, tot wie gez wordt: uit genade zijt gij zalig gemaakt door het geloof en niet uit u, het is Gods gave; niet uit de werken, opdat r iemand roeme.

Want wij zijn Zijn maaksel, geschapen in Christus Jezus goede werken, welke God voorbereid heeft, opdat wij da zouden wandelen.

Ten laatste, dit is het geloof, dat door de liefde werkt, door de vreeze, niet door straf te vreezen; maar door de rechtigheid te beminnen. Vanwaar nu derhalve die min, is, die liefde, waardoor het geloof werkt, vanwaar anders vanwaar het geloof zelf ze erlangde?

Want ze zou niet in ons zijn, in zooverre ze is in ons, i zij niet in onze harten was uitgestort door den Heiligen (die ons gegeven is.

Immers wordt de liefde Gods gezegd uitgestort te zijn i harten; niet die liefde, waardoor Hij ons bemint; ma waardoor Hij ons maakt liefhebbers van Hem; gelijk de vaardigheid Gods het is, door welke wij als door een ge van hem tot rechtvaardigen gemaakt worden en de za des Heeren het is, waardoor Hij ons tot gelukzaligen m ook het geloof van Jezus Christus, waardoor Hij ons loovigen maakt.

Die is die gerechtigheid Gods, welke Hij niet alleen onderwijst door het gebod der wet, maar ook schenkt door de gave des Geestes."

Hieruit blijkt klaarlijk, dat geloof en liefde volgens Augustinus gaven zijn des Heiligen Geestes in den mensch, waardoor de mensch aan het werk wordt gezet.

De Heilige Geest als de souvereine God bewerkt het alzoo, dat door het geloof in Gods Woord, in God, in Christus Jezus de liefde tot Gods Woord, tot God, tot Christus in het harte ontstoken wordt en alzoo eveneens de gerechtigheid Gods uit liefde in de harten wordt gewerkt.

Augustinus sprak het ook bij dit werk der liefde uit, dat al wat uit het geloof niet is, in gerechtigheid voor God niet kan bestaan.

Alleen het werk des geloofs, door de liefde gewrocht, is dus gerechtigheid voor God. Wat uit het geloof niet is, dat is zonde.

In „Contra Julianum Lib IV, 31" zegt hij: „Voorts, is het een misdaad kwalijk barmhartigheid te bewijzen, ongetwijfeld is het dan een misdaad ongeloovig barmhartigheid te beoefenen.

Want indien hetzelve ook uit zichzelve door natuurlijk medelijden een goed werk is, ook dit goede gebruikt hij slecht, die het ongeloovig gebruikt en dit goede doet hij kwalijk, die het ongeloovig doet: wie iets kwalijk doet, zondigt gewis."

Ook bij iets, dat in zichzelf niet is af te kenren, maar ten zeerste te prijzen, is toch de innerlijke waardij voor God alleen af te meten naar het geloof, waarmede het gepaard gaat.

En dat geloof nu richt zich op de waarheid, door God geopenbaard.

Die waarheid wordt alom door Augustinus sterk op den voorgrond geschoven.

Daaruit vloeit mede voort, dat het geloof hoofdzakelijk zetelt in het verstand des menschen, hoewel hart en wil niet geheel worden vergeten.

Wel zegt Augustinus in zijn „De praedestinatione sanctorum, 5": „hoewel het gelooven zelf niets anders is dan met toestemming te denken"; doch de toestemming moet niet geheel worden uitgeschakeld, daar ook het welgevallen en geestelijk

behagen des harten hierin ligt verscholen, ja de macht en de wil, om te gelooven zijn beide van éénen God.

In zijn „Liber de Spiritu et littera 54" brengt Augustinus dit aldus ter sprake: „Merk nu op, of iemand zou gelooven, indien hij niet gewild had, of ook niet zou gelooven indien hij gewild had.

Indien dat nu dwaas is, wat is dan toch gelooven anders dan toestemmen dat waar is, wat gezegd wordt? Toestemmen is echter ten allen tijde van hem, die wil; voorzeker ligt dus het geloof in het vermogen. Maar het is, gelijk de apostel zegt: er is geene macht dan van God.

Wat oorzaak is er dan, waarom hierin ook niet tot ons zou gezegd worden: wat hebt gij dan, dat gij niet ontvangen hebt? want God heeft ook gegeven, dat wij zouden gelooven."

„Nooit echter", zoo voegt hij er aan toe, lezen wij in de Heilige Schriften: „er is geen wil dan van God."

Indien dat immers zoo ware, zoo zou ook de zondige wil, ook zelfs de zonde van God wezen.

Waar macht is, daar heeft God aan het schepsel nog niet altijd de noodzakelijkheid opgelegd, om die macht aan te wenden. David had de macht Saul te dooden; maar deed het niet. En nu besluit Augustinus zijn betoog met deze gedachte:

„Hieruit verstaan wij, dat de boozen de macht ontvangen tot veroordeeling van hun boozen wil, de goeden echter ook het vermogen tot goedkeuring van hun goeden wil".

Uit dit alles blijkt, dat de wil, die het vermogen tot goedkeuring van het goede ontvangt van God, niet staat buiten de toestemming van het geloof.

Ofschoon dus het geloof in de eerste plaats zetelt in het kenvermogen, het kennen en denken des menschen, is toch het begeervermogen, het willen en kunnen niet geheel buitengesloten.

Geenszins wil Augustinus ook zeggen, gelijk later zoo menigeen, dat, in zooverre het geloof ook is in en zich openbaart door den wil, het kunnen, het vermogen van dien wil alleen van God zou zijn en het werkelijk willen gelooven van den mensch zou wezen.

Ook het willen zelf ontstaat volgens Augustinus altijd uit de werking des Heiligen Geestes:

„In zijn Liber de Corruptione et Gratia” zegt hij:

„Zooveel wordt gewis door den Heiligen Geest hun wil versterkt, dat zij aldus ook zouden kunnen, omdat zij zoo willen, dat zij aldns ook zoo zouden willen, omdat God bewerkt, dat zij willen”.

Genade blijft dus ook het welgevallen en de wil, die spreekt in en door het geloof. Dat geloof, het beginsel der gerechtigheid, is het middel, om tot de waarheid te geraken.

Het is een gave Gods in de ziel des menschen, onderscheiden van vermoeden of meenen aan den eenen kant en geheel verstaan, doorzien, begrijpen aan de andere zijde. Het laatste, zoo zegt hij, is altijd zonder gebrek, het eerste nooit zonder gebrek en het gelooven soms met gebrek.

Gelooven is de weg, om tot verstaan, doorzien, begrijpen te komen.

Zoolang wij op aarde verkeeren, zijn wij tot kennis der waarheid aan het geloof gebonden.

In De Trinitate IX, 1 zegt hij: „maar dit is de rechte opmerkzaamheid, welke ontspringt uit het geloof. Zeker is dan het geloof, wanneer het de aanvang is der kennisse; die zekere kennisse wordt echter niet volmaakt, tenzij na dit leven, wanneer wij zullen zien van aangezicht tot aangezicht”.

In I, 17 drukt hij zich aldus uit: „Gewis is de aanschouwing de belooning, voor het geloof, voor welke belooning de harten gereinigd worden door het geloof, gelijk geschreven is: reinigende hunne harten door het geloof”.

Die waarborg, dat het geloof eenmaal met aanschouwing, waarin de volheid der waarheid is, zal beloond worden, is volgens Augustinus alleen gelegen in de vleeschwording van den Zone Gods, waarin de Waarheid op aarde verschenen en geopenbaard is. In Hem ligt het fundament, het middelpunt en ook de voleinding des geloofs in de eeuwige waarheid.

In De „Trinitatie” Lib. IV wordt zulks met kracht door hem uiteengezet.

„Ons wordt beloofd”, zoo zegt hij, „het eeuwige leven door middel der waarheid, van wier klaarheid en doorzichtigheid echter ons geloof even ver verwijderd is als de sterfelijkheid van de eeuwigheid”.

„Weshalve nu ook ons geloof waarheid wordt, wanneer wij komen tot hetgeen ons, die gelooven, beloofd wordt.

Ons wordt nu echter beloofd het eeuwige leven; en nu zegt de Waarheid, niet die waarheid, die worden zal, gelijk ook waarheid wezen zal ons geloof, maar die altijd Waarheid is, wijl daarin is de eeuwigheid; die Waarheid dan zegt: dit is het eeuwige leven, dat zij u kennen den eenig waren God en Jezus Christus, Dien Gij gezonden hebt; wanneer dan ons geloof door te zien waarheid worden zal, dan zal ook eeuwigheid bezitten onze veranderde sterfelijkheid.

Dit zal ook eindelijk geschieden en opdat het nu mag geschieden, wijl wij met lichtgeloovigheid ons altijd voegen naar de dingen, die geworden zijn, gelijk wij in de eeuwigheid hopen op de waarheid der aanschouwing en opdat nu het geloof van dit vergankelijk leven niet in tegenspraak zij met de waarheid van het eeuwige leven, daartoe is de Waarheid, eeuwig als de Vader, op aarde verschenen, daar Hij als Zoon van God zóó kwam, dat Hij werd zoon des menschen en Hij zelf in zich heeft opgenomen ons geloof, opdat Hij ons zou voeren tot Zijne Waarheid, die alzoo onze sterfelijkheid heeft aangenomen, dat Hij niet verloor Zijne eeuwigheid.

Zooveel immers de eeuwigheid geldt voor al wat geboren is, zooveel ook de waarheid voor het geloof.

Alzoo moest Hij derhalve ons reinigen, opdat Hij, geboren zijnde, voor ons zou wezen de Eeuwigblijvende en voor ons niet zou wezen een ander in het geloof en een ander in de waarheid. En wij, die geboren zijn, kunnen niet door Hem in den eewigen staat overgaan, zoo wij niet overgebracht worden tot de eeuwigheid van Hem, die door onze geboorte deelachtig te zijn, eeuwig met ons verbonden is.

Thans is derhalve daarheen in zeker opzicht ons geloof reeds gevolgd, waar opgeklommen is Hij, in Wien wij geloofd hebben, Hij, die geboren is, gestorven is, opgewekt is en opgenomen.

Van deze vier kennen wij de laatste twee bij ons zelven; want wij weten, dat de menschen geboren worden en sterven; de twee overige, het opgewekt en opgenomen worden, hopen wij, dat rechtvaardiglijk ons te beurt zal vallen, wijl wij gelooven, dat het aan Hem geschied is.

Wijl derhalve in Hem, wat geboren is overgaat tot de eeuwigheid, zoo zal ook het onze daartoe overgaan, wanneer het geloof zal gekomen zijn tot de waarheid.

Immers reeds tot de geloovigen, opdat zij zouden blijven in het woord des geloofs en, vandaar tot de waarheid en daardoor tot de eeuwigheid gebracht zijnde, ook alzoo van den dood zouden bevrijd worden, spreekt hij aldus: „indien gij in mijn woord zult gebleven zijn, zoo zult gij waarlijk mijne discipelen zijn."

En alsof zij vroegen met welk een vrucht? zoo zegt Hij daarop vervolgens: En gij zult de waarheid kennen.

En alsof zij nu wederom zeiden: wat vermag de waarheid voor ons, stervelingen? zoo zegt Hij: En de waarheid zal u vrijmaken.

En waarvan zal de waarheid vrijmaken, tenzij van den dood, van het verderf en van de veranderlijkheid? Immers de Waarheid blijft onsterfelijk, onverderfelijk, onveranderlijk. En de ware onsterfelijkheid en de ware onverderfelijkheid en de ware onveranderlijkheid is de eeuwigheid zelve."

Hier merken wij dus, dat voor Augustinus' oog twee lijnen getrokken worden tusschen het geloof en de eeuwige waarheid en tusschen het sterfelijk geboren worden en het eeuwige zijn; hetzelfde dus, wat in onze Theologie van jongeren datum bestempeld wordt met de vergelijking tusschen het bewustzijn en het zijn, de twee machtige problemen, die ons tot aan het graf voor den geest staan en om oplossing vragen.

Augustinus vindt het snijpunt van die twee lijnen in Hem, die de Waarheid is en tegelijk het eeuwige, onveranderlijke zijn.

En Hij nu, die is en die bleef, is geworden onder ons en heeft gesproken, opdat Hij door Zijn geboren worden ons tot het eeuwige zijn zonde opvoeren en door Zijn spreken, Zijn woord der waarheid ons tot de eeuwige waarheid zoude brengen.

Wijl Hij als de Waarheid zich in Zijn woord heeft geopenbaard en Hij als het Leven uit den dood verrezen is tot de onverderfelijkheid, daardoor heeft het geloof, dat Zijn woord aanvaardt ook de waarborg, dat Hij geloof tot waarheid en verderfelijkheid tot onverderfelijkheid zal opvoeren.

De twee lijnen van zijn en bewustzijn loopen dus op aarde

parallel, zijn door het eeuwige wonder van Christus geboorte vereenigd; maar ontvangen daarin ook de zekerheid, dat tot in alle eeuwigheid zijn en bewustzijn beide door onverderfelijk leven en onmiddelijk aanschouwen tot de hoogste mogelijkheid zullen worden ontwikkeld.

Veilig gaat daarom het geloof op aarde alleen dan, wanneer het in welgevallen des harten aanvaardt het woord van Christus als de ontvouwing der eeuwige waarheid Gods.

Hier treedt de H. Schrift als spiegel van de waarheid Gods tusschen Christus en hem, die gelooft. Dat is voor Augustinus ook nog duidelijk; want daarvan zegt hij zelf in zijn „de Civitate Deï”: „hij (n.l. de rechtvaardige) gelooft ook de heilige Schriften, zoo wel de oude als de nieuwe, welke wij Canonieke Schriften noemen, waaruit ook het geloof zelf ontvangen is, waardoor de rechtvaardige leeft; door hetwelk wij zonder twijfeling wandelen, zoolang wij nog uitwonen van den Heere.”

Hierbij echter treedt eene merkwaardige zucht, die Augustinus bezielde op den voorgrond n.l. dat hij nu die Schriften met hun inhoud aannemelijk wil maken voor de wereld, die niet gelooft.

Met het zwaard zijner scherpzinnige redeneerkunst gewapend, staat hij gereed, om neer te slaan al wie de schendende hand tegen het heiligdom der Schriften durft opheffen.

Ziet, hoe gezwind hij den inhoud der Schriften vastknoopt aan het geloof dergenen, die ze aannemen en de eenvoudigheid der predikers, om toch de spottende wereld te toonen de verborgene macht, die in alles werkt.

Ongeloofelijk is voor u, o wereld, zoo begint hij, de opstanding en hemelvaart van Christus en al wat daarmede saamhangt.

Doch bij dit eerste, voor u zoo weinig geloofwaardig, komt onmiddelijk een tweede zeer ongelooflijk iets n.l. dat dit ongeloofelijke door de wereld aanvaard en geloofd is.

En, als om uwe ongeloovigheid nog meer te bezwaren, komt [illegible] een derde moment nog bij n.l. dat dit gelooven der wereld niet teweeg gebracht is door geleerden en door edelen; maar door ongeleerden en onedelen.

Zoo hangt het alles in één groot wonder samen n.l. eenvoudige visschers werpen het net, zoo ongeschikt om menschen

te vangen, in de wereld en ziet, wat ze ophalen!

Zelf redeneert gij aldus: „Aan deze twee ongeloofelijke dingen voegen wij, indien het u behaagt, ja, wijl het u ten zeerste behagen moet, een derde. Drie dingen zijn derhalve ongeloofelijk, welke echter toch geschied zijn.

Ongeloofelijk is, dat Christus in het vleesch is opgestaan en met het vleesch is ten hemel gevaren; ongeloofelijk is, dat de wereld zulk eene ongeloofelijke zaak geloofd heeft; ongeloofelijk is, dat onedele, zwakke, zeer arme en onervaren menschen van zulk een ongeloofelijke zaak zoo krachtdadig de wereld en in die wereld juist ook de geleerden hebben kunnen overtuigen.

Van deze drie ongeloofelijke dingen willen zij, met wie wij hier hebben te handelen, het eerste niet gelooven: het tweede zijn ze wel gedwongen te zien; en zij zullen nooit uitvinden, waardoor dat tweede geschied is, zoo zij het derde niet gelooven.

De verrijzenis van Christus en Zijne hemelvaart juist met het vleesch, waarin Hij verrezen is, wordt gewisselijk aan de gansche wereld gepredikt en wordt geloofd: indien het niet geloofelijk is, vanwaar komt het dan, dat het door den ganschen aardbodem geloofd wordt?

Indien vele edelen, aanzienlijken en geleerden zeiden, dat zij het gezien hadden en zorge hadden gedragen om het ruchtbaar te maken, wat zij gezien hadden, zoo zou het geen wonder zijn, dat de wereld hen geloofd had. Maar hardnekkig is het, dat sommigen niet hebben willen gelooven; maar nu, indien de wereld geloofd heeft eenige weinige, niet beroemde, geringe, ongeleerde menschen, die zeggen en schrijven, dat zij het gezien hebben, waarom gelooven die weinige hardnekkigen, die nog overgebleven zijn, dan niet de wereld zelve, die wel gelooft?"

Voor ons is hierin dit opmerkelijk, dat de eigenlijke overredingskracht door Augustinus gelegd wordt in het tweede gedeelte n.l. dat de gansche wereld, dat is gewisselijk kerk en maatschappij, gelijk zij zich toen als ééne machtige organisatie vóór hem plaatste, geloofde de wonderen der Schriften.

Daaronder is de schare der edelen, wijzen en geleerden, die door de eenvoudigen en onedelen tot geloof gebracht zijn. Dat is de hoofdstelling van Augustinus' bewijsvoering.

En daaraan ondergeschikt plaatst hij nu: gij moogt, o enkelingen, zoo hoog bij uzelven opzien als, gij wilt; maar wat zijt gij klein en nietig tegenover allen, die reeds overtuigd zijn.

En de conclussie valt voor hem niet moeilijk. Ze wordt hun voorgehouden door hen te wijzen op het dwaze en onbeteekenende hunner hardnekkigheid, om niet te gelooven in het wonder, dat door zijn invloed voor zichzelf spreekt. Zulk eene wijze van argumenteeren is daarom temeer opmerkelijk, wijl zij later in ruime mate ingang in de Theologie heeft gevonden.

Tevens worde hierbij niet voorbij gezien, dat deze geheele sluitrede alleen kracht kan uitoefenen in een tijd, als de kerk eene centrale positie heeft veroverd in het midden der wereld, wanneer die kerk doorgedrongen is in de hoofdgeledingen van het maatschappelijk en staatkundig leven.

In de kerk des Heeren gering, verscholen, van geen wereldbeheerschenden invloed, zoo valt aan zulk een argument in dezen vorm niet te denken.

Welnu, in zulk een machtig beeld zag Augustinus de kerk voor zijne oogen staan en steeds hooger verrijzen.

De kerk bekleedde in de voorstelling van Augustinus eene machtige, overwegende plaats, om te brengen den ongeloovige tot het geloof. Niet alsof de kerk dat door hare kracht zou kunnen teweeg brengen; maar gewis is de kerk naar de leer van Augustinus het machtigste motief om tot het geloof te voeren.

Daartoe dient de autoriteit der kerk, om den mensch, wien van nature de hoogmoed den weg tot Christus verspert, te overreden en te voeren tot het geloof.

In zijn Liber de Utilitate credendi 33 zegt hij o. a. zeer eigenaardig: „De wijze toch, voor zooveel het hem gegeven is, volgt den Heere; den dwazen mensch echter, om heilzaam te kunnen volgen, staat niets nader dan de wijze mensch: wien het derhalve, gelijk gezegd is, niet gemakkelijk is met de rede te verstaan, dien behooren door eigen aanschouwing te bewegen eenige wonderen, welke aanschouwing met de oogen de dwazen veel lichter gebruiken dan den geest, zoodat leven en zeden door de autoriteit van menschen, die alreede gewonnen zijn, eerder gereinigd worden en alzoo ook bekwaam, om met de rede aan te nemen."

Of ook zooals hij onder 34 zegt: „Het is alleen de autoriteit, welke de dwazen beweegt, dat zij zich tot de wijsheid spoeden”.

Evenwel, al is de kerk met hare dienaren, leer en macht een dringend motief tot het geloof, de macht, kracht en autoriteit der kerk gaat nooit zoover, dat zij het geloof kan schenken, teweeg brengen.

In dien zin laat Augustinus zich uit in zijn Contra Cresconium Donatistam Liber III, 12: „en niemand ontvangt het Christelijk geloof van een mensch, noch van een trouwelooze, noch van een geloovige; maar van Hem, van Wien geschreven is: Die hunne harten reinigt door het geloof. Die door een geloovige te hooren krijgt, wat geloofd moet worden, volgt dien geloovige wel, maar wordt niet door hem gerechtvaardigd. Want indien een dienaar een goddelooze kon rechtvaardigen, zoo volgt daaruit ook, dat de gerechtvaardigde in den dienaar zou moeten gelooven; maar des apostels bedoeling is klaar en zeker: die gelooft in Hem, die den goddelooze rechtvaardigt, dien wordt zijn geloof tot gerechtigheid gerekend. Vandaar, indien de dienaar niet durft zeggen: geloof in mij, dat hij zich ook niet vermete, om te zeggen: gij wordt gerechtvaardigd door mij.”

Wanneer wij zoo eenigermate voorstelden, wat door Augustinus van het geloof wordt gezegd, bemerken wij ten slotte dat

1e. de souvereiniteit Gods hier door Augustinus wordt gehandhaafd; het geloof is en blijft bij hem gave van God

2e. het geloof gezocht wordt in het kenvermogen van den mensch, zij het ook, dat wil en begeervermogen niet geheel worden buitengesloten

3e. het geloof tot rechtvaardiging slechts bezit voorbereidende kracht, wijl tot rechtvaardiging de liefde is de beheerschende factor

4e. het voorwerp des geloofs gesteld wordt in de Heilige Schriften, voornamelijk in die des Nieuwen Verbonds, wijl hij daar in de Waarheid, die vleesch is geworden, ziet weerspiegeld

5e. dat dit geloof daarom niet beschaamd wordt en dus op de autoriteit des Woords zeker mag gaan, wijl de vleeschwording van het Eeuwige Woord, die met Zijn vleesch eenmaal opstond en opvoer, daarvoor in de wereld der stoffelijke werkelijkheid borg is geworden.

6e. Dat geloof, aanvaardende de autoriteit van het woord der H. Schrift, wordt evenzeer aanschouwen als de sterfelijkheid tot ontstefelijkheid, eeuwigheid is geworden in Christus.

7e. Door alles, wat God in dat woord getuigt, wordt het geloof in liefde ontstoken; dat geloof reinigt en rechtvaardigt het leven reeds, ofschoon het nog verre is van het aanschouwen.

8e. Om te overtuigen van de waarheid van alles, wat geloofd wordt, dient de autoriteit der kerk, die reeds gelooft.

9e. Ook alzoo is echter noch de dienaar, noch de kerk werkmeester van dat geloof; maar alleen God.

10e. Vóór Christus komst in het vleesch was er dit geloof, wijl ook in dien tijd de belofte van Zijn vleeschwording uit genade was geopenbaard.

11e. Hoe schoon dat geloof ook door Augustinus wordt uiteengezet en hoe krachtig het tegen het ongeloof wordt verdedigd, het neemt in het subjectieve leven der christenen volgens Augustinus niet in eene centrale, alles beheerschende plaats. Tevens wordt, wanneer het aankomt op het wezen en de natuur des geloofs, de grenslijn tusschen het geloof in algemeenen zin en het Christelijk geloof niet scherp getrokken.

Wij gevoelen ons dankbaar jegens den grooten vader der Christelijke Theologie en Dogmatiek; maar de volle gedachte der H. Schrift heeft hij in dit dogma niet kunnen grijpen en in zijne afwijkingen, die van onberekenbaren invloed zijn geweest, volgen wij hem niet.

Halfweg. H. J. HEIDA.

DE WEENENDE RACHEL.

Zonder barensweeën komt geen kindeken ter wereld. Sinds de zonde zich verwoestend baanbrak in de schoone schepping Gods, treedt het nieuwe leven niet dan onder bittere smarten uit den moederschoot voort. Dat geldt ook van het geheel eenig Leven, het Zaad der belofte, dat in Bethlehems stal ter wereld kwam. Jezus' komst in het vleesch deed niet enkel juichtonen rijzen, maar bracht ook smarten aan. Op het Kerstfeest gedenken wij het heerlijk loflied, dat de menigte des hemelschen heirlegers ten gehoore bracht in Efrata's velden. Ook lezen we van de herders, hoe zij, nadat hun oog het kindeken in de kribbe aanschouwd heeft, in blijde stemming lovende en dankende wederkeeren naar hun schapen. En ook als we den grijzen Simeon beluisteren in zijn hemelvreugde, waar hij den Christus in de armen mag houden, dan gevoelen we hoe de komst van den Zaligmaker de vervulling bracht van de belofte: sieraad voor asch, vreugde-olie voor treurigheid, het gewaad des lofs voor een benauwden geest. Maar bij de lezing van het geschiedverhaal in de Evangeliën beluisteren we ook een anderen toon, een weeklage, een zeer bitter geween. In hetzelfde Bethlehem, waar de herders in blijde verrukking het wonder van Gods genade aanschouwden in het vleesch geworden Woord, werden weinige dagen daarna huizen en straten vervuld met de jammerklachten van de arme moeders, uit wier schoot de kinderkens meedoogeloos weggerukt werden, om als slachtoffers van Herodes' onmenschelijken bloeddorst in het graf te zinken. En die beide feiten, de blijde geboorte des Heilands en de moord, die kort daarop volgde, staan, gelijk we weten, met elkaar in zeer nauw verband. De geboorte van Maria's Kindeken kostte het jongste zaad van Bethlehems burgers het leven.

En van hoe groote beteekenis die droeve gebeurtenis geacht moet worden, blijkt wel hieruit, dat de mededeeling er van niet alleen in het gewijde Kerstverhaal is opgenomen, maar zelfs in verband gebracht wordt met een profetisch woord van een der

groote Godsmannen onder den ouden dag. De kindermoord te Bethlehem is naar *Matth. 2 : 17* eene vervulling van hetgeen Jeremia eeuwen tevoren neerschreef met het oog op de wegvoering van Gods verkoren volk naar het land der ballingschap: „Zoo zegt de Heere: er is eene stem gehoord in Rama, eene klage, een zeer bitter geween; Rachel weent over hare kinderen; zij weigert zich te laten troosten over hare kinderen, omdat ze niet zijn" *(Jer. 31 : 15)*. Bewijs genoeg alzoo, dat het geen minder beteekenende mededeeling is. Bij de psalmen, tot roem van Gods genade, in Christus geopenbaard, ten hemel gezonden op het gezegend Kerstfeest, mogen wij het oor niet sluiten voor de weemoedige sprake, die er uitgaat van de weenende moeder van Jacobs zwaar geslagen kroost. Maar om die sprake te kunnen beluisteren, is het noodig, dat wij het oog richten op den geestelijken achtergond van dit schijnbaar zoo eenvoudige feit.

Al dadelijk moet het onze opmerkzaamheid trekken, dat niet de moeder van Juda, maar de moeder van Jozef als de weeklagende moeder Israëls wordt voorgesteld. Dit is nog meer bevreemdend in het verhaal van Mattheus dan in de profetieën van Jeremia. Ook daar rijst onwillekeurig de vraag, wat toch de oorzaak zijn mag, dat er niet gesproken wordt van Lea, waar toch haar zaad uit zijn land gerukt en naar Babel gevoerd wordt. Ge zoudt het weegeklag van Rachel eerder verwacht hebben bij den ondergang van Efraïms rijk. Maar omdat met Juda ook de stem van Benjamin in de ellende der Babylonische ballingschap deelde, had de profeet reeds daarom alleen reden om te spreken van de smart Rachels over hare kinderen. Hier in Bethlehem is echter ook die reden niet te vinden. De kleinen, die onder het wraakzwaard van Herodes vielen, knnnen immers moeielijk beschouwd worden als kinderen uit Rachels geslacht. Bethlehem toch lag in het gebied van Juda en behoorde als stad Davids wel in het bizonder toe aan Lea's nakroost. Er is geen enkele grond voor het vermoeden, dat Benjaminieten zich daar gevestigd zouden hebben. Met het oog hierop is het wel zeer opmerkelijk, dat niet Lea's, maar Rachels naam genoemd wordt, en moet wel bij het zoeken naar een verklaring in duisternis rondtasten, wie bij de woorden van Mattheus uitsluitend denkt

aan de kinderkens van Bethlehem, die als offer vielen, toen de moordende hand den Christus zocht.

Tot helderheid komen we eerst bij de beantwoording van de vraag, wie naar de analogie der Schrift te verstaan zijn onder de *kinderen van Rachel*, zooals èn de weggevoerden naar Babel èn de vermoorde kinderen van Bethlehem genoemd worden. En dan hebben we te letten op de bekende tegenstelling Juda en Efraïm, waarin de onderscheiden aard der beide moeders zich afdrukte. Juda, de verkorene des Heeren, in wien de geestelijke zegen van het genadeverbond meer op den voorgrond trad blijkens en krachtens de zegening van zijn vader Jacob. Jozef of Efraïm, wien meer stoffelijke weldaden ten deel vielen en die door uitwendige glorie schitterde. Zoo is Lea te beschouwen als de moeder van het twee-stammen-rijk met zijn tempel en altaren, zijn heilige priesters en Davidische koningen. Rachel daarentegen is de moeder van het vleeschelijk, afvallig rijk der tien stammen dat na Salomo's dood met Davids huis, maar ook met den dienst Gods op den Sion den band der gemeenschap heeft doorgesneden. Met andere woorden Lea is de moeder van het *geestelijk* Israël, in en door den uit haar geslacht geboren Christus, het Israël Gods, dat hooger ideaal kende en kent dan Kanaäns heerlijkheid. En in Rachel hebben we dan te zien de moeder van het vleeschelijk bondszaad, dat de keuze had tusschen erkenning van Juda's heerschappij naar Gods verkiezende genade of een onverbiddelijken ondergang door het oordeel Gods.

De geest van de beide moeders der twaalf stammen leefde in Jacobs geslacht voort van eeuw tot eeuw. Zoowel de eene als de andere verkreeg de vervulling van de brandende begeerte naar een talrijk zaad. Juda en Jozef zijn beiden uitgebroken in menigte als de sterren des hemels. Doch de vervulling geschiedde op geheel onderscheiden wijze. Zooals Dr. Kuyper het uitdrukt: „Juda krijgt straks een ontzaglijk zaad; want uit den Christus kiemt het nieuwe Israël, en al de duizenden uit Israëls *vleeschelijk* zaad, wat doen ze anders dan verbleeken bij de honderde millioenen, die aan Juda uit den Christus zijn toegebracht? Maar in dezen was Abram Abra*ham*, d. i. vader der groote menigte, *naar de verkiezing Gods*; geestelijk; uit den

Zoon der liefde. Daarentegen *naar het vleesch* was Abram Abra-*ham* ook reeds door *Jozef* geworden. Zooals Rachel reeds bij het noemen van Jozefs naam op die veelheid wees. In Jozefs naam ligt de gedachte der altoos nieuwe *toevoeging*. En op zijn sterfbed sprak Jacob nog: *Jozef is een vruchtbare tak aan eene fontein*. Altoos die veelheid" [1]). Bij Lea droeg de drang naar kinderzegen meer een geestelijk karakter en dat geestelijk karakter zien we ook afgedrukt op haar nakroost, het Juda Gods. Haar jongere zuster daarentegen zag in smachtend verlangen uit naar veelheid van kinderen voor de aarde, naar uitwendigen zegen, naar eene zichtbare grootheid in het aardsche Kanaän.

En zoo bezien is het niet moeielijk een antwoord te geven op de vraag, wat de Schrift verstaat onder de kinderen van Rachel. Dat geldt het vleeschelijk Israël, gelijk het eens in zijn tastelijke glorie uitkwam in het land der belofte, vertegenwoordigd in den naam van Efraïm. Vandaar dat Jeremia in verband met de weenende Rachel niet spreekt van Benjamin, maar wel van Efraïm *(31 vs. 18 en 20)*, ofschoon het rijk van Efraïm reeds langen tijd tevoren was ondergegaan. De naam van Efraïm wordt daar ter plaatse kennelijk overgebracht op Juda's uiterlijk volksbestaan, dat onder Nebucadnezars aanval bezweek. En evenzoo hebben we dan ook in de vermoorde kinderkens te Bethlehem, ofschoon uit Lea gesproten, het zaad van Rachel te zien, omdat zij de eerstelingen waren van het huis Jacobs, dat bij de komst van Christus onderging.

Lea's groote Zoon en die gevallen kinderen als Rachels zaad vormen eene tegenstelling als het eigenlijke zaad Abrahams, dat eeuwig de eerekroon draagt, tegenover het tijdelijk volksbestaan onder het Oude Verbond, dat als de halm wordt afgesneden, nu het Zaad der belofte is uitgekomen. Het Kindeken in de kribbe vertegenwoordigt het geestelijk Israël, dat in het Nieuwe Testament zal uitbreken in menigte, en de slachtoffers van Herodes' bloeddorst verbeelden het vleeschelijk Jodendom, bij de verschijning van den Silo der verdwijning nabij.

Of die wreed vermoorde zuigelingen al dan niet ten eeuwigen

---

1) Kuyper, De twaalf patriarchen, bl. 65.

leven zijn ingegaan, is een geheel andere vraag, die met deze hunne typische beteekenis geen verband houdt en dan ook buiten ons bestek valt. Alleen zij opgemerkt, dat het niet aangaat hen alleen om dit ondergaan onder het oordeel Gods buiten Gods koninkrijk te sluiten. Men denke slechts aan Jozef, den stamvader van het vleeschelijk Israël, waarvan we zingen in Psalm 78: „Doch Jozefs tent liet hij verachtelijk varen". En toch mogen we gelooven, dat die Jozef is ingegaan in de eeuwige rust, ja de schrijver aan de Hebreeën keurde hem zelfs een plaats waardig in de schitterende rij der geloofshelden.

Alleen maar hun vallen onder het zwaard gaf een voorspel van het droevig lot, dat het volk Israëls wachtte, nu met de geboorte van den Messias het aan Abraham beloofde heil zou uitbreken en zich uitstrekken tot alle volkeren der wereld. Evenals de geboorte van het Kindeke in Bethlehems stal aan de kinderkens in Bethlehems veste, waar het geestelijk Zaad geen herberg vond, het leven kostte, desgelijks zou de komst van den Christus oorzaak zijn van het wondere bestel des Heeren, door Paulus in Rom. 11 aldus uitgedrukt: „door hunnen val is de zaligheid den heidenen geworden". Bij de geboorte van het lang verbeide Kindeke ging de moeder, Israëls volksbestaan, onder.

Wie denkt hier niet aan Rachels dood bij de geboorte van haar lang verbeiden Benjamin.

Bij de lezing van Matth. 2 en Jeremia 31 rijst onwillekeurig de vraag, hoe Rachel voorgesteld kan worden als de weenende moeder over weggevallen kinderen. Immers moedersmart in dien zin heeft haar niet getroffen. Noch Jozef, haar oudste zoon, noch Benjamin, de jongste, is door den wreeden dood aan haar moederhart ontrukt. Zij heeft geen bittere tranen gestort bij de lijkbaar van haar kroost. Integendeel, Rachel is de eerste moeder, van wie we in de heilige bladen lezen, dat zij in het kraambed stierf. Het leven van haar meest gezegend kind was voor haar de dood.

Maar de aanvankelijke bevreemding zal aanstonds voor verrassing plaats maken bij het treffend licht, boven aangewezen. Rachels sterfbed heeft eene geestelijke beteekenis als voorafschaduwing van den ondergang der oude bedeeling. *Gen. 35 vs. 18* is profetie. Het vleeschelijk Israël viel weg, nadat uit zijn

moederschoot de tegenbeeldige Benjamin, de Zoon van Gods rechterhand, de Beminde des Heeren was voortgekomen

---

De weeklagende moeder van het vleeschelijk Israël is ontroostbaar. Rachel weent over haar kinderen; zij weigert zich te laten troosten, omdat ze niet zijn.

Geen wonder. Lea's tranen kunnen gedroogd worden, omdat er bij tijdelijken ondergang een geestelijke troost overblijft voor elke moeder, die niet in de eerste plaats kinderen voor de aarde begeert te gewinnen, doch kinderen voor den hemel. Bij zulk een treurende blijft er plaats voor een troostwoord. Maar wie zou de weenende Rachel kunnen opbeuren en den tranenvloed stelpen, die uit het altoos bloedend hart blijft opwellen? Rachel wil kinderen hebben, smacht naar de zegeningen des verbonds, maar om dan met en onder hare kinderen te genieten van Gods weldaden in een aardsch Kanaän. Haar hoogste begeerte is niet een zaad der belofte, is niet het geestelijk en hemelsch Kanaän, is niet de zalige heerschappij van Davids Zoon en Heer temidden van de geestelijke zonen en dochteren, in de Gemeente vergaderd uit alle volken. Zij wil het aardsche leven en een aardsche heerlijkheid, de oprichting van het tastelijk koninkrijk, waarvan zelfs de Apostelen in hunne vleeschelijkheid nog droomden. Vandaar, dat Rachel zoo moeielijk kon sterven en nog in haar laatste woord uitdrukking gaf aan den weemoed harer ziel, nu zij haar kinderen en, de aarde, voor haar de hoogste schat, verlaten moest. Ben-oni noemde zij haar jongstgeborene, wiens komst ten leven haar ziel afsneed van al wat haar dierbaar was en waar haar hart aan hing.

Wie kan zulk een weenende moeder troosten? Voor het hart, dat blind is voor het geestelijk heilgoed in Abrahams schoot aan de andere zijde van het graf, is er geen medicijn tegen de smarten des doods. Het eenige, wat zulk een hart zou kunnen stillen, het ware de terugbrenging van den doode uit den grafkuil. En dat is niet te wachten en zelfs niet af te bidden.

Voorwaar het is een moeilijke taak, die wij hebben te vervullen bij het vleeschelijk Israël. De weenende moeder, de geest van het vleeschelijk Israël gaat nog altoos voort met weeklagen

en bitter gekerm. Die stem beluisteren wij tot op den huidigen dag in de heimwee-uitingen van het Jodendom, dat voortdroomt van eene terugkeer naar het eertijds begenadigd land der vaderen. Die geest openbaart zich in het Sionisme, dat geen troost kent en van geene vertroosting weten wil, zoolang niet het vleeschelijk zaad van Jacob weer de oude heerlijkheid heeft ontvangen in het dierbaar Kanaän.

Wijst ge zulk een zoon van Abraham op den geboren Koning in Bethlehems stal, in wien de uitgestrekte belofte aan Abraham vervuld is en vervuld wordt, verwacht dan, dat hij in zijne vleeschelijkheid zal doen als zijne moeder Rachel. De vroedvrouw, die haar in de ure der benauwdheid bijstond, trachtte de zieltogende in haar uiterste nog te troosten door haar het kindeken voor te houden, waarnaar zij zoovele jaren met smachtend verlangen had uitgezien: „Vrees niet, want dezen zoon zult gij ook hebben" *(Gen. 35 : 17)*. Maar blijkbaar heeft ze deze vertroosting geheel en al afgeslagen. [1]) Ze noemde haar zoon Ben-oni, kind der smarte, en daarin ligt iets van een verwijt. Ze kon het dien zoon als het ware niet vergeven, dat zijn komst in het leven haar dood werd. Al de blijdschap over zijne geboorte werd verdrongen door de smart over den ondergang der moeder.

Welnu, gaat het niet met het gestorven Israël desgelijks? De Jood kan het den Heere Jezus niet vergeven, dat zijne geboorte de ondergang van zijn volk was. En daarom weigert hij zich te laten troosten, zoolang het oog niet open is voor het geestelijk heil, in Christus verschenen voor alle volken en in het Evangelie verkondigd aan alle menschen. Het Jodendom zou den lang verbeiden Zoon hebben erkend en geprezen, wanneer Hij een aardsch koninkrijk had willen oprichten. En als die verwachting het hart vervulde, daverden voor een oogenblik de Hosanna's. [2]) Maar nauwelijks ging die verwachting in teleurstelling onder, of op die hulde volgde het geschreeuw van Kruis Hem! Kruis Hem!

Is onze taak in de roeping van Israël dus moeielijk, zeer

---

1) Calvijn op Genesis, vert. door Ds Los, dl. II bl. 253.

2) Luc. 19 vs. 37, 38.

moeielijk, omdat we geene herstelling van de vervallen hut Davids in aardschen zin kunnen en mogen verzekeren, we mogen daarom ons allerminst aan die taak onttrekken. Jeremia's profetie laat het niet bij een beluisteren van de troostelooze weeklage van de weenende Rachel. Hij heeft een woord ter vertroosting, dat onder de werking der genade balsem kan gieten in de geslagen wonde. Zoo zegt de Heere: bedwing uwe stem van geween en uwe oogen van tranen; want daar is loon voor uwen arbeid, spreekt de Heere, want zij zullen uit des vijands land wederkomen. En daar is verwachting voor uwe nakomelingen, spreekt de Heere, want uwe kinderen zullen wederkeeren tot hunne landpale (31 vs 16 en 17). Uwe barensweeën mogen uwe doodsweeën worden, ze zijn nochtans niet onvruchtbaar. De smarten in Efrath gaven het leven aan den verkorene des Heeren, in profetischen zin door Jacob Benjamin genaamd. De ellende der Babylonische ballingschap zuiverde Israëls goud van het schuim der afgoderij. En oneindig veel heerlijker was de zegen, die er uit den ondergang van het oude bondsvolk in de volheid des tijds voortvloeide, niet alleen voor de heidenen, maar ook voor het zaad van Jacob zelf. De verbreking van de tastelijke tabernakel Davids moest dienen, om het kwaad der vreeselijke vleeschelijke eigengerechtigheid bij het Jodendom uit te branden. Het aardsche Kanaän is hun ontnomen, opdat het hart meer getrokken worde naar het hemelsch Kanaän. De verwachting van een tastelijk koninkrijk te Jeruzalem is weggenomen, opdat de roeping tot het geestelijk Godsrijk onder Davids zoon en Heer des te krachtiger tot hnnne ziel spreke. Israëls ondergang werd het behoud der wereld, werd de vereeniging van Jood en heiden onder den scepter van Koning Jezus. De verbreking van het oude verbond bewerkte de ontplooiing van het genadeverbond in Christus en baande den weg voor de Kerk des Nieuwen Testaments, waarin ook kinderen van Jacob worden ingelijfd.

Wij weten, hoe juist Benjamin aan Juda kleefde en dus de band werd tusschen Rachels en Lea's kinderen, tusschen Jozefs en Juda's huis, tusschen het vleeschelijk en het geestelijk Israël. Ook Rachels zaad is niet in dien zin verstooten, dat er geene genade voor hen zijn zou. Het tegendeel blijkt wel duidelijk

bij den aanvang van het nieuwe verbond, waar de Heiland uit Israël de mannen roept, die het fundament der Gemeente leggen. Ja, onder de getuigen van Christus komst ontbreekt zelfs niet een nakomeling uit het rijk van Efraim. Fanuëls dochter, de oude profetes Anna, uit Aser geboortig, stemt mede in met den opgetogen Simeon in den tempel tot eere van het Kindeke, uit Juda geboren.

Zoo roept ons alles toe, dat er voor Israël nog hope is. En in dat geloof hebben we aan de weenende Rachel het Evangelie der genade te brengen door te wijzen op het geestelijk heil in Christus aangebracht.

Maar zullen we dat naar onze roeping doen, dan is het een eerste eisch, dat wij aan dat vleeschelijk Israël een voorbeeld geven, hoe het geestelijk heil ons hoogste goed is, dat ons een waarachtigen troost biedt bij het wegvallen van aardschen zegen Vooral in dagen van rouw hebben we te toonen, wat wij in Christus hebben. Alsdan mogen wij geen Rachels-tranen vergieten, maar in ons leed het oog vestigen op den geestelijken schat des verbonds.

En ook ga der Joden droevig lot ons ter harte. Zelfs Paulus, de apostel der heidenen, heeft tranen vergoten over Israëls verbreking *(Rom. 9)*. En naarmate de ellende van die beminden om der vaderen wil hem drukte, ging ook zijn gebed voor hen op en arbeidde hij vurig tot hunne behoudenis.

Laat ook ons desgelijks treuren om Israëls wil, maar niet als degenen, die geen hope hebben. Treuren en bidden tot onzen God, dat Zijne genade den weenenden geest van het oude Bondsvolk mag herscheppen, en alzoo de vervulling mag brengen van de profetie: Is niet Efraim mij een dierbare Zoon? Is hij mij niet een troetelkind? Want sinds dat ik tegen hem gesproken heb, dank Ik nog ernstig aan hem; daarom rommelt mijn ingewand over hem. Ik zal mij zijner zekerlijk ontfermen, spreekt de Heere. *(Jerem. 31 vs. 20)*.

G. DOEKES.

NALEZING.

In De Gereformeerde Amerikaan van November handelt Prof. Heyns, naar aanleiding van een ingezonden vraag, over het zeggenschap van de meerdere vergaderingen naar ons Gereformeerd Kerkrecht.

> Dit kent een *eenheid* van de plaatselijke Kerken, welke zich openbaart in een gemeenschappelijke Belijdenis, in een gemeenschappelijke Kerkenorde en in de meerdere vergaderingen welker besluiten voor al de door haar vertegenwoordigde gemeenten bindend zijn. Dit Kerkverband werkt in verschillende opzichten beperkend op de zelfregeering der plaatselijke gemeenten in. Zoo is het krachtens dit Kerkverband, dat de Classis *zeggenschap* heeft over den Kerkeraad, gelijk de Prov. Synode zeggenschap heeft over de Classis en de Generale Synode zeggenschap heeft over de Provinciale (Art. 24 D. K. O.) Niet alsof het gezag der Classis een gezag zou zijn van hooger orde, want een gezag van hooger orde dan dat van den Kerkeraad is er hier op aarde niet. Het is alleen het zeggenschap van de meerderheid over de minderheid, dewijl op de Classis meerdere Kerkeraden samen gekomen zijn. Ook is het niet een onbepaald zeggenschap, waarvan de Classis een willekeurig gebruik zou mogen maken, maar het bestaat in het algemeen in het houden van opzicht en toezicht over den Kerkeraad, zooals het door de Classicale navragen (Art. 41) en door Kerkvisitatie (Art. 44) en met betrekking tot bijzondere zaken kan het zich slechts doen gelden in zaken, die door den Kerkeraad niet afgehandeld konden worden (Art. 30) en in zaken van appél (Art. 31). Veder legt dit Kerkverband den Kerkeraad de verplichting op, zich in de regeering zijner gemeente te houden aan een Kerkenorde, door de Gener. Syn. vastgesteld.

Zij zullen naarstigheid doen om die te onderhouden (Art. 86) en bij visitatie wordt onderzocht of dit geschiedt (Art. 44). Zoo mag een Kerkeraad geen Dienaar des Woords beroepen (Art. 4, 5) of bevestigen (Art. 10) of afzetten (Art. 79), noch eenig lidmaat afsnijden (Art. 77) zonder goedkeuring van de Classis. Daarmee wordt een Kerkeraad niet onmondig verklaard. Maar wel gaat het Geref. Kerkrecht van de gedachte uit, dat zoolang „de allerheiligste nog maar een klein beginsel der ware ge-

hoorzaamheid heeft", ook Kerkeraden fouten kunnen begaan. Vandaar, dat advies der Classis noodig zijn kan.

Het doel is derhalve niet den *steun* der Classis op te vorderen, die de Classis niet zou mogen weigeren, maar te vragen om haar *advies*. Den steun van de Classis heeft die Kerkeraad niet noodig. Hij heeft van den Koning der Kerk macht ontvangen om te binden op de aarde, en daar heeft hij genoeg aan. Vragen om den steun der Classis zou een verloochening zijn van deze van den Heere ontvangen volmacht. Al te vaak verzwakken Kerkeraden hun positie en verloochenen zij de macht, hun door Christus gegeven, door met zaken naar de Classes te gaan, die zij zelf best konden en dus behoorden af te handelen, maar waarover zij de Classis willen laten oordeelen, om achter de Classis te kunnen wegschuilen. Met het oog hierop zou het een goede zaak zijn, dat de Classes er meer op bedacht waren om eer zij een zaak in behandeling namen eerst zich te overtuigen, dat werkelijk de Kerkeraad haar niet af kon doen.

* *
*

Bij de overdracht van het rectoraat aan de Theol. School heeft Prof. Bouwman eene uitnemende rede gehouden over het recht en de beteekenis der Christelijke mystiek. Volgens het verslag in de Bazuin wees Z. H. G. allereerst op de mystiek als merkteeken van onzen tijd in zijn licht en schaduwzijde.

Een van de modeartikelen onzer dagen is de mystiek. Door de litteratuur loopt een mystieke ader. Velen verdiepen zich in de mystieke vroomheid der middeleeuwen, of grijpen terug naar de Indische mystiek. Al is het waar dat veel mystiek genoemd wordt wat niets met mystiek te maken heeft, al worden er op dit gebied veel dwaasheden bedreven, toch is de hedendaagsche mystiek een belangrijk verschijnsel, dat bewijst dat des menschen hart behoefte heeft aan religie, aan gemeenschap met den Oneindige. Feitelijk behoort de mystiek alleen thuis op het gebied der religie. Zij is een der zintuigen van de religie en beoogt het gemeenschapsleven met God.

Mystiek moet wel onderscheiden van het mysticisme. Het mysticisme wil onmiddelijke gemeenschap met God. De mysticus gelooft aan een afzonderlijk vermogen, waardoor hij verstaat wat een ander niet vatten kan, en waardoor hij in de hoogste toestanden van exstase en aanschouwing openbaring van God ontvangt. Om in dien toestand te komen worden soms kunstmiddelen gebruikt, die liggen op de lijn van de ascese en de exstase. Gevolg hiervan is, dat men

of naast de H. Schrift een hoogere openbaring stelt, òf de Schrift geheel terzijde stelt, en veelal ontaardt in pantheïsme en geestdrijverij. De echte mystiek evenwel houdt zich aan de H. Schrift. Zij heeft haar grond en recht van bestaan in wat Calvijn noemde de Unio mystica, waardoor wordt uitgedrukt dat de geloovigen één leven hebben met Christus, evenals de ranken één zijn met den wijnstok en het hoofd één is met de leden.

Na het recht van de Christelijke mystiek en haar gang door de geschiedenis der Kerk te hebben geteekend, wees hij op de gewichtige taak, die de Kerk des Heeren in verband met de teekenen der tijden in onze dagen heeft.

De Kerk heeft thans een gewichtige roeping om de liefde van Christus te prediken aan de breede schare, die zoekend en dorstend ronddoolt. In prediking en in wandel geve niet het dorre verstand, maar de gloed der heilige liefde den toon aan.

De mystiek heeft volgens de Schrift en naar Gereformeerd belijden eene groote beteekenis. Allereerst omdat zij een heerlijke waarheid uitdrukt. Er is geen Christelijk leven zonder de Unio mystica met Christus. Dan heeft zij beteekenis voor het kerkelijke leven, omdat zij bewerkt harmonie van hoofd en hart, en de gemeente bewaart voor afdoling in de valsche mystiek. Ten derde beteekenis voor het practisch Christelijke leven. Heeft het mysticisme een wereldschuwen grondtrek, de echte mystiek bekrachtigt voor des levens strijd, en maakt dat de mensch zich met lichaam en ziel, met alle vermogens en krachten zich kent als het eigendom des Heeren, en zich geeft aan zijn dienst.

En het onderwerp op zichzelf èn de punten, in deze rede kortelijk herinnerd, maken ons begeerig naar de breedere uiteenzetting van dit veelbeteekenend onderwerp, waarvan bereids een tweetal artikelen in de Bazuin verschenen.

* *
*

Het besluit onzer Kerken inzake het Doopgetuigen-stelsel wordt nog altoos in Amerika besproken. In De (Amerik.) Wachter, kwam reeds eene opwekking voor tot navolging, maar werden ook anderzijds bezwaren geopperd. Ds Fortuin verwondert zich zeer over genoemd besluit in verband met wat vroeger over den Doop alzoo geschreven is. En hij acht het besluit van Amsterdam niet in overeenstemming met de Kerkorde, omdat er

oorspronkelijk onder „doopgetuige" iets anders verstaan werd.

Wel weten ook wij dat in de 17e en 18e eeuw door de Gereformeerde Kerken in het oude Vaderland menigvuldig gebruik is gemaakt van het doopgetuigen-stelsel in den zin waarin het Synodaal besluit het thans ook weer wil, maar naar onze bescheiden meening is het door de Gereformeerde vaderen oorspronkelijk niet zoo bedoeld.

In Art. 57 van onze Kerkenorde is sprake van „gevaders" of „getuigen" die niet in de plaats maar naast den vader optreden. De bedoeling is blijkbaar het met het oog op de eeuwenoude gewoonte in de Christelijke Kerk als een concessie toe te staan dat „getuigen" met den vader ten doop komen, mits zij „de zuivere leer toegedaan en vroom van wandel zijn". Op hetzelfde standpunt hebben al de oude Nederlandsche Synoden zich in de onderhavige kwestie geplaatst. Het boven aangehaalde artikel uit onze Kerkenorde komt ook reeds bijna letterlijk voor in de uitgaven der Kerkenorde van 1581 en 1586.

Door de Synode Provinciaal, gehouden te Dordt in 1574, wordt het doel van het optreden van getuigen naast den vader aldus omschreven: „Om van het geloove der ouderen en den Doop des Kinds te getuigen, ende op hem te nemen den last het kind te onderwijzen, ingeval dat zijn vader ende moeder hem afstorven".

Men ziet, daar is zelfs geen sprake van, dat men peters en meters als plaatsvervangers der ouders wilde laten optreden.

Dit valt inderdaad niet te loochenen. En we zijn daarom dan ook dankbaar, dat de Synode niet gedaan heeft als de Cl. Kollum, die sprak van getuigen *inplaats* van de ouders. Alleen de o.i. al te sterke uitdrukking, dat „de stipulatiën welke de Kerk bij den doop der kinderen verlangt en moet verlangen, als waarborg voor de christelijke opvoeding, *niet met de ouders* kunnen worden aangegeven", valt in dezen te wraken. Indien de door ons onderstreepte woorden slechts eene kleine uitbreiding hadden gekregen, bijv. *niet met de ouders zonder meer*, dan ware dit bezwaar ondervangen. Geene getuigen inplaats van, maar naast de ouders.

G. DOEKES.

ONTWAKEND CHINA.

Het ontzaglijke Chineesche rijk met z'n meer dan vierhonderd millioen inwoners ontwaakt.

Dat blijkt ook uit het volgende bericht: „Er zullen in het ge-

heel tweeduizend Chineesche studenten naar de Vereenigde Staten worden gezonden, om daar aan Amerikaansche hoogescholen hun studiën te voltooien". Dit zijn de uitnemendsten, die meerendeels op Staatskosten daar studeeren. Zij zullen alle zich toeleggen op de technische wetenschappen.

Het is dus de Chineesche regeering wel ernst met de opheffing van haar volk. De Westersche wetenschap en beschaving moeten daartoe dienst doen, terwijl later wellicht het resultaat van dat alles zich tegen de Christenvolken keeren zal.

God geve dat dit groote volk tijdig voor Christus gewonnen worde.

(*Zuider Kerkbode.*)

RECENSIËN.

J. G. Geelkerken. **De empirische godsdienstpsychologie.** 412 bl. diss. *Amsterdam.* Scheltema en Holkema's Boekhandel.

De heer J. G. Geelkerken verwierf voor enkele weken den doctorstitel aan de Vrije Universiteit op eene dissertatie, die handelt over een zeer actueel onderwerp. De empirische godsdienstpsychologie is eene jonge wetenschap, die nog „im Werden begriffen ist" en waarvan moeilijk is te voorspellen waarop zij zal uitloopen. Zij wordt beoefend door mannen als W. James, Starbuck, Leuba, Coe, enz. en mag roemen op eene rijke litteratuur. Dr. Geelkerken is met die litteratuur geheel vertrouwd en ontwerpt van de empirische godsdienstpsychologie een juist beeld. Met groote objectiviteit beschrijft hij, wat door de coryphaeën op dit gebied wordt beweerd.

De empirische godsdienstpsychologie ziet, ten eerste, in de religie eene van de krachtigste levensuitingen van den mensch. De godsdienst is eene biologische functie.

In de tweede plaats ontwikkelt zich de godsdienst zoowel bij het individu als bij het ras uit lagere vormen tot hoogere. Gelijk alle andere dingen, zoo is ook de godsdienst „in de maak."

Bij deze evolutionistische opvatting komt voorts de emotionalistische-voluntaristische. Godsdienst is geen leer maar leven, geen zaak van het verstand maar van gevoel en wil. „Niet God bewijzen en God begrijpen, maar Hem aanvaarden, zich aan Hem verzadigen, in Hem vinden bevrijding, verkwikking, kracht, vreugde, leven kortom, dat is religie."

De empirische godsdienstpsychologie staat, ten vierde, op het standpunt van het Pragmatisme. [1]) Religie is een in de practijk geschikt gebleken middel om in de wereld vooruit te komen. De waarheid van een godsdienst hangt af van de waarde, die zij in het practische leven voor ons heeft.

---

1) Zie aflevering 1 en 2 van dezen Jaargang van het Geref. Tijdschrift.

In de vijfde plaats is de nieuwe wetenschap individualistisch. De religieuse ervaring is individueel. „Religion is a monumental chapter in the history of human egotism."

In betrekking tot de beschouwing van de hoogere realiteit is, ten slotte, de empirische godsdienstpsychologie òf empiristisch òf supranaturalistisch-pluralistisch of monistisch.

In de critiek, die ruim 100 pag. groot is, geeft Dr. Geelkerken eerst eene beoordeeling van de methode dezer wetenschap en daarna van het beeld, dat zij van de religieuse ervaring ontwierp en de metaphysische beginselen, welke haar daarbij bleken te leiden.

Voor deze critiek heb ik veel lof. 1e. Omdat de schrijver het goede element in deze richting weet te waardeeren. 2e. Omdat Dr. Geelkerken niet over lastige problemen heenloopt, maar op de moeilijkheden ingaat. Hij toont daarbij van wijsgeerige vraagstukken op de hoogte te zijn. Trouwens, dit is vereischte bij de bestudeering van eene wetenschap, die den beoefenaar met tal van psychologische, logische en kennistheoretische problemen in aanraking brengt. 3e. Omdat de auteur in zijne beoordeeling niet slechts negatief, maar ook positief is. Hij waagt eene poging de problemen van Christelijk standpunt te belichten.

Het is daarom, dat ik deze dissertatie van harte aanbeveel en den wensch uitspreek, dat al onze predikanten met dit instructieve boek kennis maken.

Ten slotte nog een viertal opmerkingen. Toegestemd, dat het uiterst moeilijk is een stelsel naar den eisch te beoordeelen, rees toch bij mij de vraag of de auteur, die zulke uitnemende capaciteiten blijkt te bezitten, ten opzichte van de methode van zijne critiek niet een anderen en beteren weg had kunnen inslaan. Het schijnt mij toe, dat de immanente en de transcendente critiek eenigszins door elkaar vloeien. Daardoor is m.i. de beoordeeling hier en daar wat troebel.

Dr. Geelkerken heeft, zonder twijfel, eene vaardige pen. Zou het echter niet geraden wezen in zijne beschouwingen wat minder uitvoerig te zijn? Misschien zou door kortheid en distinctie het betoog aan helderheid winnen.

Het speet mij, dat bij de korte beschrijving van de moderne sychologie wel veel vreemde heeren werden genoemd, maar

onze Prof. Heymans van Groningen geen plaatsje kreeg.

Eindelijk zij opgemerkt, dat Dr. Geelkerken in een zeer netelig vraagstuk positie neemt. No XXI van de „stellingen" luidt: Het zou den eeredienst der Gereformeerde Kerken in Nederland ten goede komen, indien daarin een, wat berijming en melodie betreft, verbeterde psalmbundel en een kerkelijk goedgekeurde bundel *gezangen* [1]) konden worden ingevoerd.

's-H. T. H.

Uit de Schriften. Nieuw en oud door L. LINDEBOOM, Hoogleeraar aan de Theol. School te Kampen. Uitgave van het Gereformeerd Tractaatgenootschap „Filippus" 1910. 243 bladz.

Wij mogen Filippus' bestuur dankbaar zijn, dat het Prof. Lindeboom heeft uitgenoodigd deze verzameling af te staan als Premie bij den bekenden Scheurkalender. Het is een uitnemend boek voor het volk en de royale uitgave maakt een goeden indruk.

De zilveren draad, die door heel het werk loopt, is de Heilige Schrift, zooals we dat van Prof. Lindeboom gewoon zijn. Van de eerste tot de laatste bladzij is het altoos weer de Schrift en nog eens de Schrift, waarbij de lezer bepaald wordt, waarvoor de vermetele criticus moet wijken, waarin de belijder altoos nieuwe schatten moet delven.

Het thema van den Schrijver is feitelijk in het tweede stuk gegeven: Al de Schrift is van God ingegeven en nuttig tot *leering*, tot *wederlegging*, tot *verbetering*, tot *onderwijzing*, die in de rechtvaardigheid is. Geen dezer vier wordt in dit werk gemist.

Leering vindt ge in de verklaarde teksten, die het grootste deel van dit werk vullen en een nieuw bewijs leveren van wat op bl. 77 staat: „In de Schriften worden wij nooit uitgeleerd. Hoe meer en dieper gij de Schrift onderzoekt, des te meer ziet gij de heerlijkheid van Jezus en in Hem de heerlijkheid van God Drie-eenig en den weg der zaligheid".

Wederlegging — hoe zou het in een boek van Prof. Lindeboom kunnen ontbreken? Tegenover de treurige ondermijning der Schrift door de critici worden alle belijders opgeroepen tot

---

1) De cursiveering is van mij.

den heiligen krijg. Na eene herinnering aan Paulus' waarschuwing in II Cor. 11 volgt niet zonder oorzaak de vraag: „Durven de christenen van onzen tijd zulke taal nog aan? Klinkt het niet onwetenschappelijk en onbeschaafd, al te achterlijk, den strijd op religieus en theologisch gebied, bizonder de critiek op de Schrift en den Christus der Schrift, voor het werk van den duivel te houden? (Bladz. 7).

Verbetering, stichting bedoelt de Schrijver, waar de voorgestelde waarheid altoos weer toepasselijk aan de harten wordt voorgehouden. „De verbetering, door de Schrift geëischt en gewerkt, door middel van leering en wederlegging, begint van binnen uit. „Gij moet wedergeboren worden", roept zij zoowel aan de leiders als aan het volk toe" (Bladz. 26). En dienovereenkomstig wordt herhaaldelijk op bekeering en opwassen in de genade aangedrongen.

En zoo is alles gericht op de onderwijzing of „vorming", zooals de Schrijver het liever vertaalt, voor den dienst Gods tot rechtvaardigheid.

Een uitnemend doel dus, dat ons aller waardeering verdient.

Een enkel stukje stelde ons te leur. De bijdrage, getiteld: Hebt gij den Heiligen Geest ontvangen? met Hand. 19 vs. 2 als tekst. Blijkbaar bedoeld als opwekkingswoord voor de Zending, laat het toch aan genoemd tekstwoord te weinig recht wedervaren. De verklaring is hier al te mager in vergelijking met de toepassing; temeer, waar juist deze Schriftuurplaats voor de meeste lezers nog wel een nadere verklaring noodig heeft. Prof. Lindeboom schijnt niet aan een *verbasterden* Johannes-doop te denken en acht des ondanks, dat de bedoelde discipelen te Efeze door Paulus herdoopt zijn.

Doch, zooals gezegd, deze uitgave is overigens onze hartelijke aanbeveling waard. Vinde het boek vele lezers en werpe het vrucht af in menig hart. G. D.

MEDEDEELINGEN.

Dr. H. Bavinck. **Wijsbegeerte der Openbaring.**

Van dit uitnemende en onder ons nog lang niet genoeg gewaardeerde boek is dezer dagen eene Duitsche vertaling verschenen.

In het „Voorwoord" zegt Prof. Bavinck, dat aan vele universiteiten in de Vereenigde Staten de goede gewoonte bestaat, ieder jaar binnen- en buitenlandsche geleerden uit te noodigen, om voor een ontwikkeld publiek voorlezingen te houden.

Ook de Theologische Hoogeschool van de North Presbyterian Church, die te Princeton, New-Jersey gevestigd is, en door haar Tijdschrift The Princeton Theological Review in wijden kring bekend is, volgt sinds jaren deze gewoonte. Zij wordt daartoe in staat gesteld door de renten van een kapitaal dat indertijd door den heer L. S. Stone geschonken is. Daarom worden de voorlezingen, die gewoonlijk zes in getal zijn, Stone-lectures genoemd.

De Stone-lectures van Prof. Bavinck werden onder den titel „Wijsbegeerte der Openbaring" uitgegeven bij J. H. Kok te Kampen. Eene Engelsche editie zag het licht bij Longmans Green & Co. te New-York. Thans is ook eene Duitsche vertaling verschenen bij C. Winter in Heidelberg.

Aan het slot van het Voorwoord in de Duitsche editie zegt de auteur: „Het onderwerp is actueel en van groot belang. Wel is het begrip „openbaring" in veler oog een overwonnen standpunt dat slechts als antiquiteit waarde bezit. Maar dieper nadenken en voortgezet onderzoek verheffen het boven allen twijfel, dat eene wereldbeschouwing die alle verschijnselen in natuur en geschiedenis omspant, de noodzakelijkheid en werkelijkheid van eene openbaring behoeft. En alleen *die* openbaring, welke ons in het Christendom gegeven is, beantwoordt aan de behoeften en eischen die eene „einheitliche" wereldbeschouwing met zich brengt."

Moge dit kostelijk werk in Duitschland vele lezers vinden.

H.

Dr. H. Bavinck. **Magnalia Dei.**

Deze populaire onderwijzing in de Christelijke Religie naar Gereformeerde Belijdenis is thans compleet verschenen. De Uitgever zond aan het Geref. Tijdschrift geen exemplaar ter recensie, weshalve hier eene bespreking achterwege moet blijven.
H.
